

מבשר טוב

ס"ג

ויגש

תשס"ח ירושלים

מאמר עוד יוסף חי

א

הקדמת הקושיות בענין "עוד יוסף חי", שמתחילה לא האמין יעקב ורק בראותו את העגלות חיתה רוחו.

ויגידו לו לאמר, עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, ויפג לבו כי לא האמין להם. וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם, וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, ותחי רוח יעקב אביהם (מה, כו-כז).

ויש להבין מאי טעמא לא האמין להם, כאשר באים כולם ומספרים לו דברים כהווייתן, שיוסף חי ומושל בכל ארץ מצרים.

ובמדרש (ב"ר צד, ג): "תני רבי חייא, מה טיבו של בדאי הזה, אפילו אומר דברים של אמת אין מאמינים אותו" ע"כ.

והיינו שמפרש המדרש טעם שלא האמין להם, לפי שבתחילה היו בדאים במאמר (לז, לב) "זאת מצאנו, הכר נא הכתונת בנך היא אם לא, ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף". ולפיכך אף עתה כשאמרו דברי אמת לא האמין להם.

אולם עדיין קשה, כי לא באו כאן בסיפורי דברים בעלמא, אלא הראו המציאות שנשתנה, שיוסף מלך מצרים ומבקש את יעקב לירד מצרימה עם כל ביתו. ומסתברא שמה שאין מאמינים לבדאי הוא בדבר שאי אפשר לברר, אבל כאן אפשר לברורי מילתא. והרי כללא הוא בידינו (יבמות צג): דבמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי, ובודאי מילתא דעבידי לגלויי הוא, שיוסף מושל בכל ארץ מצרים, ולמה לא האמין להם יעאע"ה.

ורק אחר כך כאשר ראה את העגלות, אז האמין להם. ולא רק שהאמין להם אלא אף "ותחי רוח יעקב אביהם", ששבה אליו רוח הקודש. ואין הדבר מבואר למה מתחילה לא האמין, ומה ראה בעגלות הללו שהחזיר לו האימון בדבריהם, ותחי רוחו מכוחם וצ"ע.

ב

עיקר דאגת יעקב כי לא האמין שעוד "יוסף חי", בבחינתו ומידתו של יוסף, בחיים הרוחניים חיי הנשמה.

והנראה בעזה"ת עיקר דאגת יעקב אבינו ע"ה, לא על חיי הגוף של יוסף, שבזה שפיר יש להאמין להם, שמסתמא צדקו בדבריהם שהוא חי ומושל בכל ארץ מצרים.

אלא טעם "ויפג לבו כי לא האמין להם", היה על חיים הרוחניים, הכיצד "יוסף חי" את החיים הרוחניים. בהיותו נתון זמן כה רב במקום שפל ומזוהם כמצרים, שהיתה ערות הארץ (מב, ט). ובודאי הניסיונות בכאלו מצבים וכאלו מקומות רבים במאור, ועל כך היתה עיקר דאגתו, כיצד החזיק יוסף מעמד ברוחניות.

וכדאיתא במדרש (ב"ר פז, ו): "מטרונא שאלה את רבי יוסי, אמרה לו, אפשר יוסף בן שבע עשרה שנה היה עומד בכל חומאו, והיה עושה הדבר הזה [שעמד בנסיון עם אשת פוטיפר]. – הוציא לפניה ספר בראשית, והתחיל קורא לפניה מעשה ראובן ובלהה, מעשה יהודה ותמר, אמר לה מה אם אלו שהם גדולים וברשות אביהן לא כסה עליהם הכתוב, זה שהוא קטן וברשות עצמו על אחת כמה וכמה" עכ"ל.

והיינו, שבאמת לא נתן לה רבי יוסי שום תשובה לשאלתה, כיצד יתכן שיוסף במיטב שנותיו ועומד בכל חומאו בנסיון. רק הוכיח לה ממה שפרסם הכתוב מעשה ראובן ויהודה, שבודאי אמת הדבר ולא היה הכתוב מכסה עליו אם היה נכשל. – כי באמת בדרך הטבע הוא כמעט בבלתי אפשרי לעמוד בנסיון קשה כזה, בגילו ובמצבו ובמקומו של יוסף באותה עת.

וזה היה רק בנסיון אחד של יוסף בבית פוטיפר במצרים, וכמה הרבה נסיונות וקשיים שעברו עליו בכל אותם עשרים ושתים שנה שלא ראה אותו יעקב. – ולכן היה חושש מאוד ויפג לבו להאמין שעוד יוסף חי בחייו הרוחניים.

שהרי אמרו רבותינו ז"ל (ברכות יח): "רשעים בחייהן קרויין מתים, שנאמר (יחזקאל כא, ל) ואתה חלל רשע נשיא ישראל. ואי בעית אימא מהכא (דברים יז, ו) על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יומת המת, חי הוא, אלא המת מעיקרא" ע"כ.

הרי, דילפינן מקראי שהרשע נקרא מת, אף שגופו חי, אין זו חיות ואין חיים שכאלו נחשבים חיים אלא מתים.

וכן מצינו כמה וכמה בחינות בחז"ל, באנשים החיים בגופם עלי אדמות, ונחשבים כמתים ממש. כדאיתא בנדרים (סד): "ארבעה חשובין כמת, עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים וכו'". והיינו משום, שבמצבים הללו הרי הם כמתים גמורים.

ובמסכת ביצה (לב:): "שלשה חייהן אינם חיים, ואלו הן, המצפה לשלחן חבירו, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שיסורין מושלין בגופו. ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד". [ועיין עוד כיו"ב עירובין (נה:), פסחים (קיג:), כתובות (קיא ריש ע"ב) ועוד].

והיינו, כי בכל בחינות הללו אף כי גוף האדם חי ופועל, אין אלו חיים, כי כאשר רוחו נכאים ונפשו נדכאת ונשמתו נעלמה ממנו, נמצא שכל בחינות החיים המפיעים בו את רוח החיים כולם מתים בו רח"ל.

ומוכרחני להשתמש כאן במשל מן המציאות, להבנת המכוון. הנה "שרון" [ראש הממשלה לשעבר] בודאי חי כיום ולבו פועם, וההורגו יש בו דין רוצח. אבל האם נוכל להחשיב חיים שכאלו כחיים, כאשר הוא מוגדר כ"צמח", אינו שומע ואינו רואה וכו', וכל פעילותו השוקקת חיים מלאים נגוזה ונעלמה, הרי בודאי שאין חיים כאלו נחשבים חיים.

כמו כן ממש יש "צמח" ברוחניות, בבחינת הנשמה הוא כמת גמור, וכל ההרגשים הרוחניים מתו בו, אין בו לא שמיעה ולא ראייה ולא שום לחלוחית בנשמתו, וזו היא מיתה גמורה ברוחניות [א טויטער] רחמנא ליצלן.

ועל כך היתה עיקר דאגתו של יעקב, ויפג לבו כי לא האמין, באשר אמרו לו "עוד יוסף חי", היינו חיים שיש בהם חיים, חיים של חיות, שאינם חשובים כמתים, שגם נשמתו של יוסף חיה. – זאת נתקשה להאמין, כי כיצד יוכל בחור בגילו להחזיק מעמד שנים רבות כל כך בנכר ובמקומות נידחים ושפלים ביותר.

ג

מעגלה ערופה למדנו שהאדם אחראי על כל תוצאות השפעת מעשיו אף במקומות רחוקים ועל פני שנים רבות למפרע ולהבא.

והנה על זו הדאגה הרוחנית מסיים הכתוב, "וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, ותחי רוח יעקב אביהם". ולפי דרכנו צריך לומר, שהבין מאותם העגלות ששלח יוסף, אף על חיי הרוחניים ומצב נפשו ונשמתו. – וצריך ביאור מה נחמה מצא באותם העגלות, שחיתה רוחו מכוחם.

ורש"י פירש: "סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה. זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה. ותחי רוח יעקב, שרתה עליו שכונה שפירשה ממנו" עכ"ל. – ואף לפי דרכו יש להבין, מה חיות מצא יעקב באותו סימן, כלפי עיקר דאגתו ופחד לבו, שלא יידחה יוסף חלילה מן החיים הרוחניים.

ונראה הרמז בפרשת עגלה ערופה, לאותה הלכה שאמרו בסוטה (לח: מה:): "וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה (דברים כא, ז). וכי על לבנו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא בא לידינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו. לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה" ע"כ.

כלומר, שבודאי לא עלתה על דעתנו שזקני בית דין עצמם חלילה שפכו דם בידיים, ולא על כך נצרכו לרחוץ ידיהם. אלא שלא ראינוהו והנחנוהו, כי בהיותו איש זר בעיר מנוכרת לו, מוטל על זקני בית דין לדאוג לצרכיו וחיותו. ולא לראותו ולהניחו כן, ולהתעלם מדאגת צרכיו וענייניו. ולספק לו צרכיו הנדרשים לקיומו וחיותו, ולתת לו צידה לדרך, ושלא לפוטרו מהם בלא מזונות ובלא לוייה. שהמזונות יתנו לו הכוחות להמשיך בדרכו, והלוייה סגולה היא לשמירה בדרך כידוע.

ויסוד גדול למדנו מכאן, שאם ראינוהו והנחנוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה, הרי נחשב הדבר שידינו הם ששפכו את הדם הזה.

ועל כרחק טעמא דמלתא כי לא רק ההורג בידיים נקרא "רוצח", אלא אף בגרמא דמלתא, כאשר אינו מונע הרצח שהיה בכוחו למנוע, גם זה מתגלגל אל פתחו, ותקרא הרציחה על שמו. שבכל דבר שיש בכוחו של אדם למנוע, ויש לו אפשרות השפעה שלא תמצא הצרה הזו, ונמנע ואינו עושה המאמץ בכל כוחותיו למנוע הדבר. נקראת לבסוף התוצאה העגומה על שמו, כי הנמנעות במצב כזה, אף אם היא בשב ואל תעשה, נחשבת כשופך דמים בידיים. בהיותו עומד על הדם, ואינו מנצל כוחותיו והשפעתו מראש, שלא להגיע למצב כזה.

ולמדנו מזה, עד כמה חובת האדם מוטלת, לא רק באחריותו על מעשיו שלו בעצמו. ופשיטא כמו כן גם בבני ביתו, שצריך לחנך הבנים בדרך הישר, ואחריותם מוטלת על כתפיו, בהיותם תלויים בו בגוף ובנפש. וכאשר הארכנו בזה בזאת חנוכה, שעיקר החינוך הוא במה שרואים הילדים דוגמא חיה מהתנהגות ההורים ודיבורם הנקי והיפה, שלא להעלות על דל שפתם דיבורים שאינם ראויים, או בכעס ובלחץ וכו', שכל זה מצד חובת חינוך הבנים.

אלא שבפרשת עגלה ערופה אנו למדין, שהאחריות מתרחבת בכל תחום שיש לאדם השפעה, וזקני בית דין מתחייבים בהעדר השפעת צידה לדרך וכוחות ומזונות ליוצא לדרכו.

ואשר לפי זה יש לבאר מדוע יעקב אבינו ע"ה התאבל כ"ב שנים על יוסף, הרי צדיק יסוד עולם מובחר שבאבות היא צריך לקבל הייסורים באהבה. ובגרמא ברכות (דף נד ע"א): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שנאמר (דברים ד, כט) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו'", ומדוע התאבל יעאע"ה כל כך על יוסף, והרי הכל מן השמים.

אכן לפי הנתבאר אפשר לומר, שיעקב אבינו ע"ה חשש מכיון שהוא שלח את יוסף לדרכו הזו שממנה לא שב, שמא לא נתן לו בגו"ר כל צרכיו, ולווייה, ותפילה מספיקה לדרכו שנצרך יוסף ללכת בה. ולכן הוא אשמת הזקנים שנמצא החלל, ותלה האשמה בעצמו, ולכן לא היה יכול להירגע ודוק היטב.

ודבר זה אינו אמור דוקא בזקני בית דין, אלא כל מי שיש לו אפשרות השפעה לפי מדרגתו ועניינו. וכדאיתא בגמרא (שבת נד:): "כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה, נתפס על אנשי ביתו. באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו".

כי לא רק לזקני בי"ד יש כח והשפעה, אלא כל יהודי יש לו במידה מסוימת גם השפעה על סביבתו, כל אחד לפי מדרגתו ועניינו ומקומו, וביכולתו למנוע הרבה דברים רעים, ולהשפיע הטוב, כאשר מקרין בסביבתו אהבת הטוב והישר. ומעגלה ערופה אנו למדים שזו חובתו ממש להפעיל ולהשפיע לסביבתו ככל יכולתו ואפשרותו, שאם חלילה יקרה הרעה, לא יוכל לרחוץ ידיו ולפטור את עצמו, ולומר שלום עלי נפשי, כי האשמה תהיה תלויה בו.

והוא המכוון במ"ש ביבמות (טז): "אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו", וכי מה גדולה היא זו שמשבתח בו רבי דוסא בן הרכינס בר"ע "ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו", ומה איכפת לך מן הגויים שבסוף העולם שהגיע אליהם שמעו של ר"ע. אלא עיקר המכוון היא להשפעה הגדולה שבהיות רבי עקיבא מגדולי התנאים בדורו, היתה השפעתו מגעת מסוף העולם ועד סופו, כי היה יכול ממקומו ועירו להשפיע על מהלכים הנעשים בסוף העולם.

ואמרו צדיקים קדמונים, שמכוח מה שאין מקיימים מצוה כראוי או אפילו משנים הלבוש למודרני, יכולים לגרום שיהודי אחר ישתמד בקצה העולם רח"ל. - ורואים מזה, כמה כח יש ליהודי לא רק במקומו, אלא אף בכל העולם מעשיו משפיעים. וזהו משום שבני ישראל אינם כשאר האומות אף בעצם החומר הגשמי שלהם כמו שביארנו כמה פעמים בזה. והם עם "סגולה", כמו שאמר אב"ז היהודי הק' זיעועכ", שיש להם סגולות מיוחדות וכוחות סגוליים. שמוכן על פי ד"ק, שישנם סגולות בישראל, שאי אפשר להבינם באופן טבעי, ולבני ישראל ישנם כוחות בלתי טבעיים, אלא סגוליים, שבכוחות הללו יכולים להשפיע מסוף העולם ועד סופו, ואף לתקן מסוף העולם ועד סופו.

כמו שמביא כ"ק אמו"ר ז"ע בחלקת יהושע מאמרים (מאמר ראשון דף ג) וז"ל: "כמ"ש בשם הרבי מלובלין זצללה"ה 'אשרי אדם עוז לו בך' (תהלים פד, ו), שמקשר עצמו בו יתברך, זו התורה שנקרא עוז, אף שיושב בביתו ואין אומר דברי תוכחה לשום אדם, אך מהתקשרותו בהשם יתברך עושה מסילות בלבבות של אנשים, על כן פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים" עכ"ל.

שהיה הרה"ק מלובלין זצוקללה"ה יושב בחדרו, ובלמוד תורתו לשמה מתוך תשובה החזיר יהודים רבים בכל העולם בתשובה שלימה.

ומקור נאמן בדבר יש להביא ממ"ש בגמרא (שבת נו:): "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל ונעץ קנה בים, ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי. במתניא תנא, אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב, אחד בבית אל ואחד בידן, נבנה צריף אחד, וזהו איטליאה של יון".

ופירש רש"י: "נעץ קנה. ושירטון מדבק בו, עד שנוסף והולך וגדל, שירטון חול ורפש וטיט שהים גורש. כרך גדול של רומי. שהוא מיצר לישראל, והוא איטליא של יון במסכת מגילה (ו:). ביום שהעמיד ירבעם את העגלים נבנה צריף אחד. באותו שירטון שגדל שם בימי שלמה, צריף כוך קטן מציידין, שעושים מן קנים ומן ערבה, ומאז נתוספו בתים על בתים. איטליאה - שם העיר, והיא ממדינת יון, וכשנטלה רומי מלכות יוונים, לכדוהו ונהפך להם" ע"כ.

והיינו, כי באמת אין לה לדרך של רומי, שהוא מיצר לישראל, ולאטליאה של יון שהחשיכה עיניהם של ישראל שום מקום בעולם. שאם היה העולם נקי מתחילה ולא היה חטא בישראל, לא היתה להם שום אחיזה בעולם, כאשר כל מטרתם לרדוף את ישראל ולהחריב בית המקדש. ורק בהשפעת החטא, בעת שנשא שלמה את בת פרעה. שאף ש"כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה" (שבת נו:), מכל מקום היה איזה פגם שיכול להתפרש כחטא. וזה גרם בהשפעה רחוקה מאוד על פני שנים רבות אחר כך ובמקום רחוק אלפי קילומטרים משם, שיעלה שירטון בים, ויימצא מקום בעולם בשביל מלכות רומי. ואחר כך כאשר הכניס ירבעם שני עגלי זהב, כבר נתנה האפשרות שתבנה מלכותם באותו שירטון.

והיינו כמבואר, שאין השפעת מעשי האדם מצומצמת על עצמו ומקומו בלבד, אלא גורם במעשיו השפעה למרחק רב ואף לדורות רבים. וחטא אדם הראשון יוכיח, שגרם השפעה לאלפי דורות אחריו, וכל מציאות העולם נשתנה בחטאו, בתערובת טוב ורע בכל העולם.

ואף למפרע יכולה ההשפעה לגרום לדורות קודמים, ולהרבה מאות שנים מלפנים. כדמצינו באברהם אבינו שתשש כוחו בידן, כדאיתא בסנהדרין (צו:): "וירדוף עד דן (בראשית יד, יד). אמר רבי יוחנן, כיון שבא אותו צדיק עד דן תשש כוחו, ראה בני בניו שעתידין לעבוד עבודה זרה בידן, שנאמר (מלכים א יב, כט) וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בידן" ע"כ. כי השפיעה העבודה זרה שעתידין ישראל לעבוד בידן, כבר אלפי שנים קודם כשהגיע שם אברהם ברדיפתו אחר המלכים, ותשש כוחו מחמתה. והיינו, כי זה כח העבירה שיש בה כח להשפיע למפרע, כי זה לעומת זה עשה אלקים, והכחישה כח אאע"ה כאשר בא למקום שעתידין בניו לעבוד ע"ז.

ומכאן ראייה ברורה למה שאמר הרה"ק מרוזין זצללה"ה, שחמש מאות שנה לפני ירידת נשמת הנועם אלימלך לעולם הושפע בעולם שפע רב בזכות מה שעתיד לעבוד ולקדש העולם. דהיינו שהקב"ה משפיע על חשבון העתיד. שכמו שמצינו בהיפך בכח הטומאה להשפיע למפרע אצל אאע"ה שתשש כוחו בדין, והרי מרובה מידה טובה.

ועוד יש להביא ראייה ליסוד זה, ממה שהתקין הרמב"ם ז"ל בעיקרי האמונה: "אני מאמין באמונה שלמה, שנבואת משה רבנו עליו השלום היתה אמתית, ושהוא היה אב לנביאים לקודמים לפניו ולבאים אחריו". ומוכח ששייך שיהיה אב לנביאים שלפניו, ואם היה אב לקודמים לפניו, היה כמו כן משפיע בזכותו למפרע, שהשפיע לדורות שלפניו כוחות של נבואה, ובין הבאים לפניו ובין הבאים אחריו הכל מכוחו של משה כמו שנתבאר.

ולמעשה יש ללמוד מנתיבות הדברים, שהאדם צריך לקחת בחשבון מה שפעל לפני שבא לעולם, ומה שיפעל בדורות הבאים אחריו, שהוא גורם במעשיו. ובזה אפשר לבאר לשון המשנה (אבות פ"ג מ"א) "דע לפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון", וכבר נעמדו בספרים על כפל הלשון "דין וחשבון". אך בהנ"ל יש לומר שהדין הוא על מה שפעל בחייו, והחשבון הוא במה שפעל בדורות אחרים שלפני לידתו ובדורות שלאחריו ודו"ק.

ואפשר להביא ראייה ליסוד זה, מהגמרא בראש השנה (דף טז ע"ב): "אמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר (בראשית כא, יז) כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם".

ופירש רש"י שם וז"ל: "של אותה שעה - ואפילו הוא עתיד להרשיע לאחר זמן. שנאמר באשר הוא שם. ומצינו בבראשית רבה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא, אתה מעלה לו באר, שנאמר (ישעיה כא) משא בערב וגו' לקראת צמא התיו מים, שהיו מוציאים לקראת הגולים מיני מלוחים ונודות נפוחים וכו', כדאיתא התם. אמר להם השעה צדיק הוא או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם באשר הוא שם, איני דן את העולם אלא בשעתו" עכ"ל.

הרי, שהמלאכים טענו שאי אפשר לתת מים לישמעאל שעתיד להמית את בניך בצמא. וכידוע מהשל"ה הק' שגם הסלקא דעתך של הגמרא היא אמת, ובפרט שהיא טענת המלאכים. ואיתא ממרן החיד"א זצללה"ה, שרק לרעה אין דנין אלא באשר הוא שם, אבל לטובה אדם נידון גם על שם העתיד, שאם עתיד לעשות טוב לוקחים זאת בחשבון בפסק דינו.

ובמשנה אבות (פ"ה מ"ב): "עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל שכר כולם". ומובן לכל מבין, שאי אפשר לפרש שלא מצא שכר עשרת הדורות מקום לחול מחמת שהיו מכעיסין, עד שאברהם שלא הכעיס נעשה לו מקום לחול בעולם. שהרי כל שכר הבא לאדם, צריך שיהיה בחשבון צדק שיהיה שכרו מגיעו במעשיו. - אלא פירושו בודאי, שהיה אברהם מתקן למפרע כל מה שהיו הדורות מכעיסין ובאים, ולפיכך היה ראוי לאותו השכר. כי השפעת האדם יכולה לחזור למפרע לשנים רבות, ומרוב התיקון שתיקן אברהם בעולם, חזרו כל קלקולי עשרת הדורות שלפניו לתיקונם.

והרה"ק ר' אהרן קארלינער זצללה"ה פעם אחת בראש השנה כשאמרו "לגולה עמוקות בדין", ראה שהוציאו מגן עדן צדיקים שהיו כבר מלפני מאות בשנים בגן עדן ושלחום לגיהנם. כי בהיות שזרע זרעם אחרי מאות בשנים עשו אז איזה רעה בעולם, שהיו אותם צדיקים יכולים בעבודתם למנוע אותה הרעה מלפני מאות בשנים. וביום הדין הנורא נתגלה עמוקה זו, ואף שכבר נמצאו בגן עדן מאות בשנים נמשכו וירדו לגיהנם, כאשר נודע בעולם שנים רבות אחר כך השפעתם לרעה, כי הקלקול נזרע מאב לבן כידוע.

ויסוד גדול מלמדנו רבינו הבעש"ט הק' זי"ע בזה הענין, שהשפעת מעשי האבות הקדושים הולכת לדורות עולם. והיינו שאמרו בברכות (טז:): "אין קורין אבות אלא לשלשה", כי הם אבות ישירים תמיד בכל הדורות לכל איש מישראל, לא רק בבחינת סבא, אלא אב ישיר ממש.

ודברי קדשו נרמזים בגמרא בבא מציעא ריש פרק הפועלים (דף פג ע"א) "אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב", לא תני שהם "מזרע" אברהם יצחק ויעקב, אלא "בני", שהם בנים ישירים ממש לאבות הק' ודו"ק.

ומבואר הענין בדברי בינה (פרשת שמיני), שמתפקיד האב לדאוג ולסייע לכל צרכי בנו. וכן האבות בעבודתם מסייעים לכל אחד ואחד מישראל כאב לבן, שיוכל לעבוד השי"ת בכל מצב שיהיה. וכל עבודתם הנשגבה של האבות ועמידתם בנסיונות במסירות הנפש, לא היתה כי אם בשביל זרעם הבאים אחריהם עד סוף כל הדורות ולא לצורך עצמם ותיקון נפשם, שכבר השלימו התיקון מצד עצמם מאז. ועיקר מעשיהם ופעלם בעולם היה בשביל זרעם אחריהם, שבכח עבודת האבות הכשירו הקרקע וייסדו המציאות בעולם, שיוכל כל איש מישראל לעבוד השי"ת בנקל, ולעמוד בנסיונות קשים שמערים עליו הייצר הרע. והרי הם עומדים לצידו של כל בר ישראל, כאב העומד ומסייע ועוזר לבנו להתקדם בכל שלב בחיים.

כיוצא בדבר היו הרבה צדיקים בעולם במשך כל הדורות, ואבורה"ק זי"ע, שהיתה עיקר עבודתם במסירות נפש כל כך רק בשביל בניהם ותלמידיהם הבאים אחריהם. כי לעצמם וצורך תיקון נפשם לא נצרכו לעבודה קשה ומפרכת כל כך, רק השפיעו בעולם הרבה קדושה, וזה היה תפקידם לדאוג לתיקון וטיהור העולם, לזכוכו מכל הזוהמא והטומאה שמתרבה בעולם. כחובת זקני בית דין לדאוג ולהשפיע בכל מה שיכולים, ושלא להניח בעולם השפעת הטומאה והרעה.

ומכוח עבודת האבות וצדיקי הדורות, נסללה הדרך ויכול מעתה כל איש מישראל להתקרב להשי"ת, ולעבדו בלבב שלם, ולעמוד איתן בנסיונות החיים אף הקשים ביותר.

והוא המכוון במ"ש "אני מאמין באמונה שלמה שבכל דור ודור יש צדיקים כאברהם יצחק ויעקב". אין המכוון שצ"ל באותה מדרגה של אברהם יצחק ויעקב, אלא שמשפיעים בכל העולם כמותם. ויכולה השפעת מעשיהם להיות בעולם שנים רבות אחר כך, ואף למפרע בשנים הרבה, ואף למקומות רחוקים כמבואר.

ד

ביאור סימן פרשת עגלה ערופה ששלח יוסף לאביו, והלימוד המורם לנו למעשה.

ובזה נבוא אל המכוון בענין הסימן ששלח יוסף ליעקב אבינו, שהיה לומד עמו בפרשת עגלה ערופה. כי בפרשה זו למדנו השפעת זקני בית דין והכנתם צידה לדרך בלויה ושמירה, אף לדורות כמשנ"ת. – וזה שרמז לו יוסף לאביו במה שחשש לחייו הרוחניים, שלא יהיה חלילה כמו "צמח" בעמקי לב, שהכל אטום ולא חלי ולא מרגיש באמת בלבו פנימה כלום, כמו שביארנו. – ורמז לו יוסף שבאמת מציד הטבע ומצד עצמו היה בבלתי אפשרי לעמוד איתן בכאלו נסיונות קשים ומרים שעברו עליו, וכטענת היא מטרוניתא שזהו בבלתי אפשרי בדרך הטבע.

אלא שעמד לו כח האבות הקדושים יצחק ואברהם, שהשאירו צידה לדרך ומשפיעים כוחם לבניהם אחריהם. ואף כוח עבודתו בקודש של יעקב עצמו בהיותו בוכה ומצטער עליו כל אותם השנים.

כי באמת נראה שמהאי טעמא גופא היה יעקב מצטער כל כך על יוסף, וימאן להתנחם. שהוא תמוה למה לא היה יכול לתת נחמה לנפשו, עד כדי סילוק שכינה ורוח הקודש ממנו מחמת גודל צערם ובכיו. – אלא שהיה יעקב תולה האשמה בו בעצמו, כאשר למד עם יוסף בהיפרדם פרשת עגלה ערופה, שבחובת זקני בית דין לשמור על היוצא לדרך לתת לו מזונות ולויה שישמרוהו בדרכו. וחשש שמא הוא עצמו אשם בדבר, ולא היה יכול כאשר טרוף טורף יוסף לרחוץ את ידיו, ולומר ידינו לא שפכו את הדם הזה. – אבל יוסף רמז לו שאדרבה, זה הצער והבכי שלא היה יעקב נותן מרגוע לנפשו כל אותם השנים, הם הם שעמדו לו בנכר, והצליח להחזיק מעמד ולעמוד בנסיון הקשה ביותר.

והא ראייה שרק מכוחו של יעקב עמד בנסיון, ומצד עצמו לא היה באמת באפשרותו. ממה שאמרו בסוטה (לו:): "ייהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו. אמר רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוונו וכו'. באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות וכו'" ע"כ. הרי, שמצד עצמו לא היה עומד בנסיון, ורק דמות דיוקנו של אביו הק' הצילו מן החטא.

וכל זאת הבין יעקב בחכמת בנו, בסימן ששלח אליו בפרשת עגלה ערופה, שלמדנו זה היסוד שיכולים זקני בית דין להחדיר ולהשפיע כוחות אדירים לבניהם ולתלמידיהם אחריהם שיוכלו אף בהולכם אחר כך לבדם בדרכים קשות

מלאים נסיונות ומהמורות לעמוד בנסיון. – "ותחי רוח יעקב אביהם", בראותו כי באמת "עוד יוסף חי", בחיים של אמת, חיי הנשמה והרוח, ועדיין הוא עומד בצדקו כמדגרתו של יוסף הצדיק.

וכמו שנתבאר שבנים אנו לאבוה"ק, לכן כמו שעזרו ליוסף אבינו, וציידוהו היטב בצידה לדרך ומלווים אותו בדרך חיו. כמו כן הם עומדים בכל עת לזרעם, ובפרט בעת נסיון שעומדים לו בחלון כמו ליוסף, ומשפיעים כוחות נפשיים בלתי טבעיים. היינו לעמוד שלא בדרך הטבע בנסיון. אלא שאין במדרגה שלנו לראותם בחלון, אבל הם נמצאים עימנו בכל עת וזמן לעזור ולסייע. כדוגמת האם שעומדת עם התינוקות ומאכילה אותו ושומרת עליו ברו"ג.

וזאת צריך כל איש מישראל להחדיר הידיעה בנפשו, שאף כי חיים אנחנו כיום בדורות קשים ביותר של עקבתא דמשיחא, והנסיונות קשים ומתגברים במאוד, בריבוי הטומאה והזוהמא בעולם, והפריצות הנוראה בכל גדרי הקדושה רח"ל, והוא בבלתי אפשרי להאריך בעוצם קשיי נסיונות הדור רחמנא ליצלן.

והייצר מטעה את האדם בדורות שפלים וקשים כאלו, שאין זה שייך בכלל בדרך הטבע לעמוד בנסיונות שכאלו. ובבלתי אפשרי שאוכל להתגבר כנגד ייצר הרע נורא ואיום כזה הבוער כאש, וצריך אולי לנס מן השמים שאוכל ליצא מכל הטיט היון הזה רח"ל.

אך זאת צריך לדעת נאמנה שהוא שקר וכזב, והייצר מתעתע בו, כי אף שהמציאות נכון לעינינו בקושי הנסיונות ואש הטומאה, ונכון גם כן שאין בדרך הטבע אפשרות לעמוד בזה. – אבל קדמו לנו צדיקים קדושים ונוראים, ועבודת האבות הקדושים שהם אב ישיר לכל איש ואיש מישראל כמבואר. וכן שאר צדיקי הדורות שבכל דור ודור, שעמדו במסירות נפש להעמיד דת הקודש על תילה, ולהעמיד בית ישראל בקדושה ובטהרה ובקיום התורה והמצוות. והשפעת עבודתם חיה וקיימת עלי אדמות, ונותנת האפשרות לכל איש מישראל, שיכול לעבוד השי"ת, ולעמוד בנסיונות למעלה מדרך הטבע.

ובפרט אנו צריכים לדעת, שהרבי זצ"ל עבד והתייגע כל ימיו במסירות נפש עצומה בעבודת השי"ת למעלה מדרך הטבע. ובודאי לא לעצמו ותיקון נפשו ונשמתו היה צריך לכל אותה יגיעה ועבודה הקשה בקולות ובכיות נוראות כידוע. רק להשפיע הקדושה בעולם, שתלך השפעת הקדושה ומלכות השי"ת תחדור ותכנס לתוך לב כל איש מישראל, שיוכל בנקל להתגבר על נסיונותיו הבוערים. אף כי בדרך הטבע לא נמצא שום אפשרות לעמוד בקושי הדור ונסיונותיו רח"ל, יש לנו כוחות על טבעיים, כמו שהיתה עבודתו למעלה מן הטבע, והרבה יותר ממה שכוחות גופו הדל היו מסגולים לעשות כידוע. כן השפיע עלינו כוחות היוצאים מדרך הטבע.

ולפיכך שקר וכזב מה שהייצר מייאש לב ישראל, וממית כל רגש רצון ושאיפה להתעלות והתגברות, ומצנן כל חיות הרוחנית מישראל, עד בחינה של "צמח" רח"ל. ובטענה ותואנה שכמעט אין זה שייך בדור חשוך ומזוהם כזה, להחזיק איתן בעבודת השי"ת שצריך לזה כוחות נפש עצומים, ואין באפשרות להמציא כיום כוחות אדירים שכאלה. – אבל זאת ידענו נאמנה, שעומדים לנגד עינינו כל אותה עבודה קשה ומפרכת של אורה"ק והצדיקים בכל הדורות, בכל הזמנים והמצבים הקשים שעברו עליהם, והחזיקו איתן במסירות נפש לעבדו יתברך בכל לב. כדי שתלך השפעת קדושתם ועבודתם לדורות עולם. ומעתה יכול כל איש מישראל לסמוך בלב שלם, על הצידה לדרך שהכינו אבותיו ורבותיו לפניו, ויוכל בנקל לצעוד בדרך הישר, ויעשה הוא המעט שיכול מצידו, ויראה רוב הברכה ושפעת ההצלחה בהתעלות למעלה מדרך הטבע, כנגד כל הקשיים והנסיונות.

ויתן השי"ת שנזכה מהרה לביעור הרע מן העולם, ולהתגלות השכינה בביאת גואל צדק בב"א.

לקבלת הגליון מידי יום רביעי שילחו מייל ל m0732951213@gmail.com